

Elementaire deeltjes

Docenten: J.W. van Holten
K. Gaemers
B. van Eijk
M. de Jong

Teyler Museum, Haarlem

voorjaar 2012

Afstanden

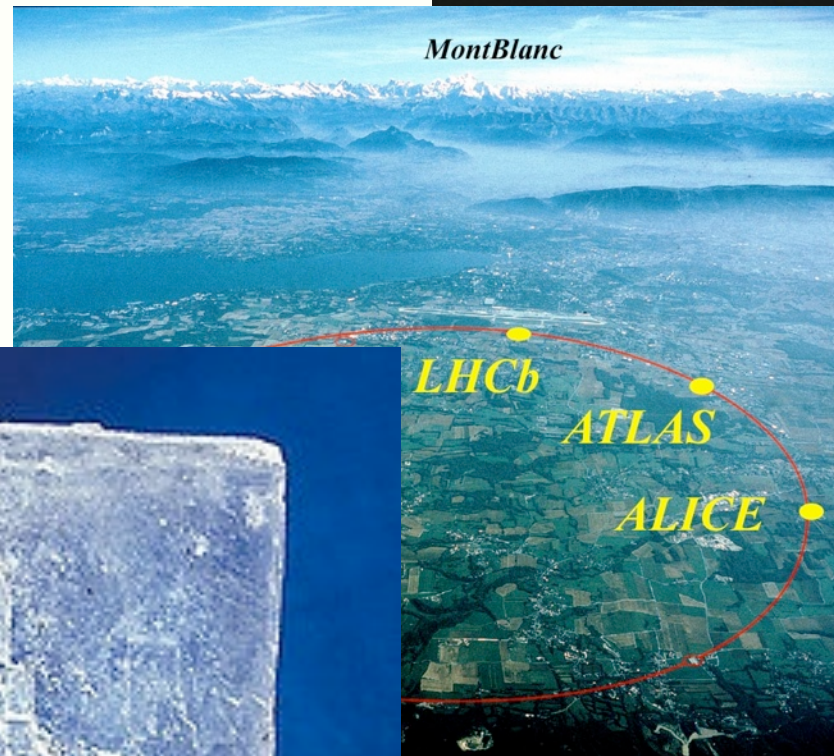
2.000.000 lichtjaar

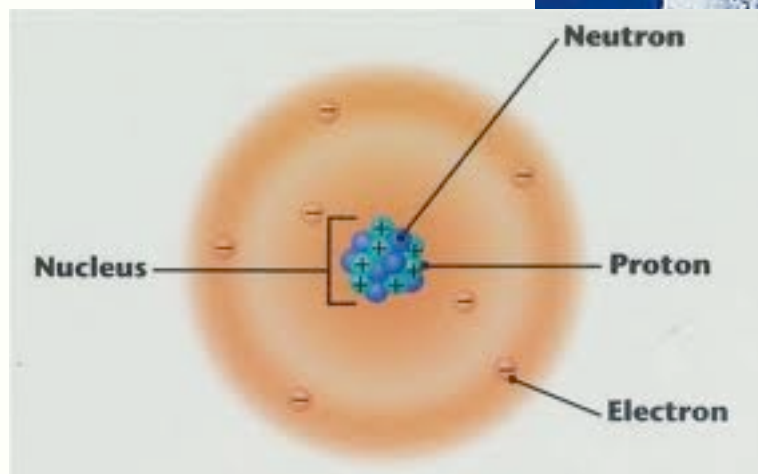
300.000 km

30 km

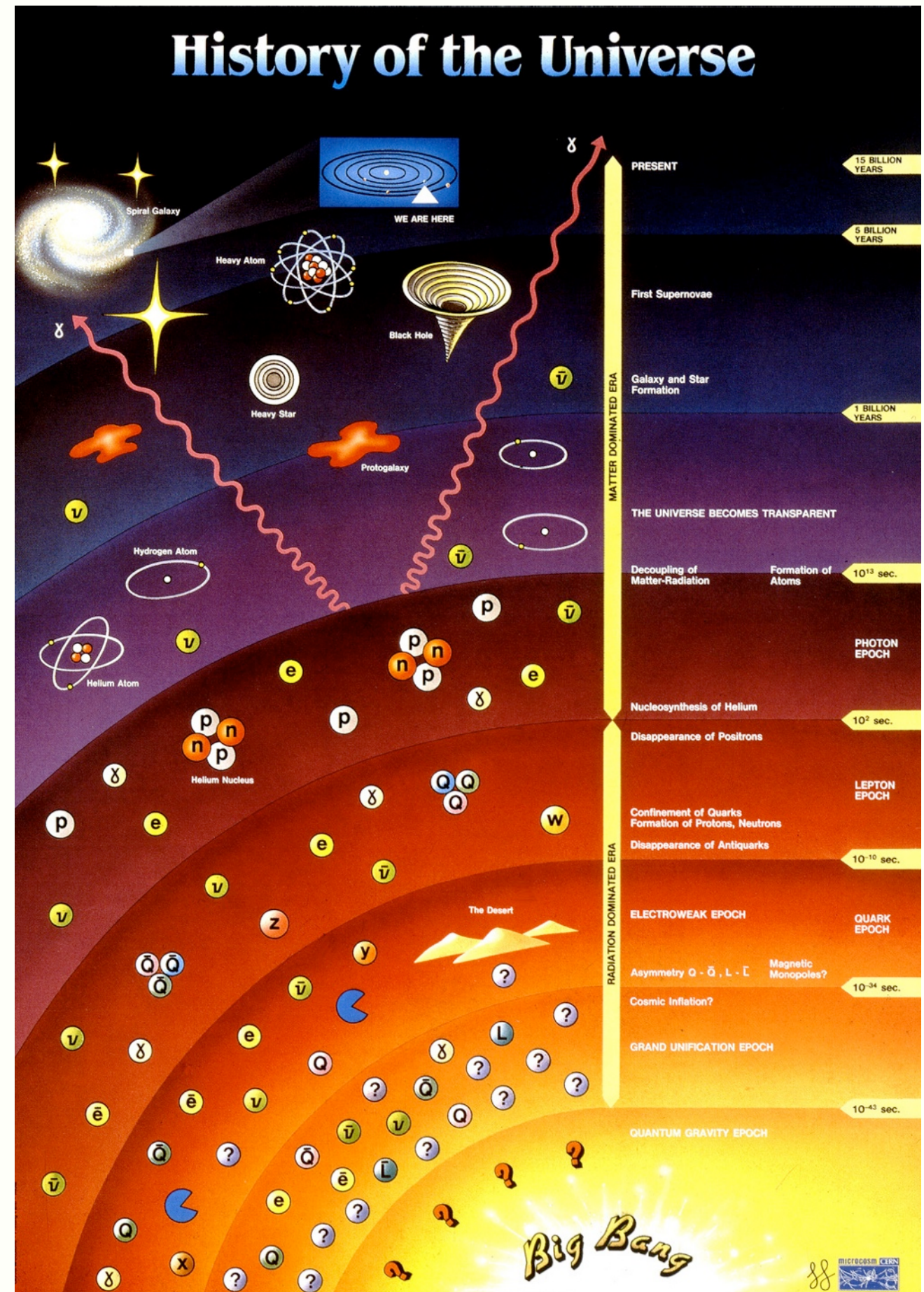
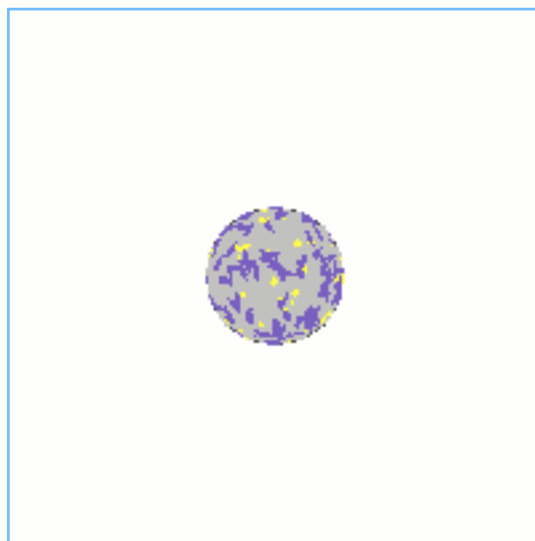

1 mm

0,000.000.1 mm

Tijden

Natuurkrachten

Zwaartekracht

- uitdijing en grootschalige structuur van het heelal

Elektriciteit en magnetisme:

- straling: radio, licht, röntgen- en gammastraling
- magnetisme van mineralen
- atomen en moleculen: structuur en chemie

Sterke kernkracht en kleurkrachten:

- kernen en kerndeeltjes: quarks, baryonen en mesonen

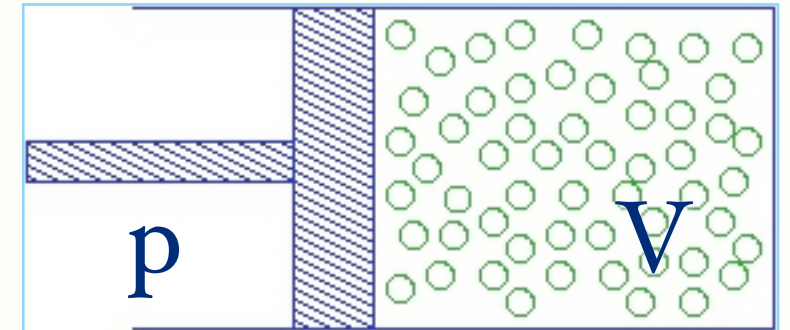
Zwakke krachten:

- transmutaties, radioactiviteit
- kernfusie
- neutrino's

Atomen en gassen

Gaswet:

$$pV = N k T$$

→ bij dezelfde (p , T) is het
aantal deeltjes per volume-eenheid
voor verschillende gassen gelijk

Loschmidt (1865):

$$N_0 = 2,687 \times 10^{22} \text{ deeltjes/liter}$$

bij 273 K en 1 atm

of $k = 1,381 \times 10^{-23} \text{ J/K}$
(constante van Boltzmann)

Atoommassa's

		relatief
H:	1,68	1
He:	6,65	4
C:	19,95	12
O:	26,6	16
Fe:	92,3	56
U:	399,7	238

$\times 10^{-24} \text{ g}$

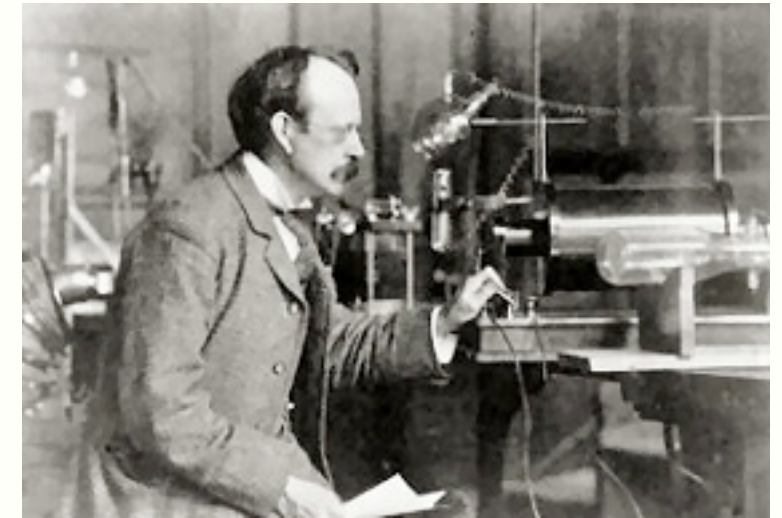
Atomaire afmetingen

van der Waals:

$$(p + aN^2/V^2)(V - Nb) = NkT$$

$$\begin{aligned}d(\text{H}) &= 0,11 \text{ nm} \\d(\text{He}) &= 0,06 \text{ nm} \\d(\text{O}) &= 0,15 \text{ nm} \\d(\text{Fe}) &= 0,25 \text{ nm}\end{aligned}$$

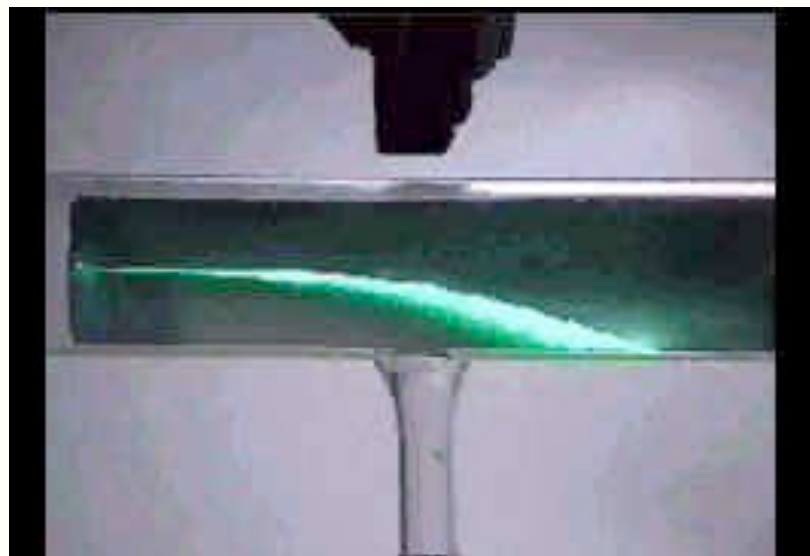
Elektronen

N

Z

J.J. Thomson (1897)

Af buiging van kathodestraal door een magneet

→ bepaling van e/m :

$$m_e/m_H = 1/1837$$

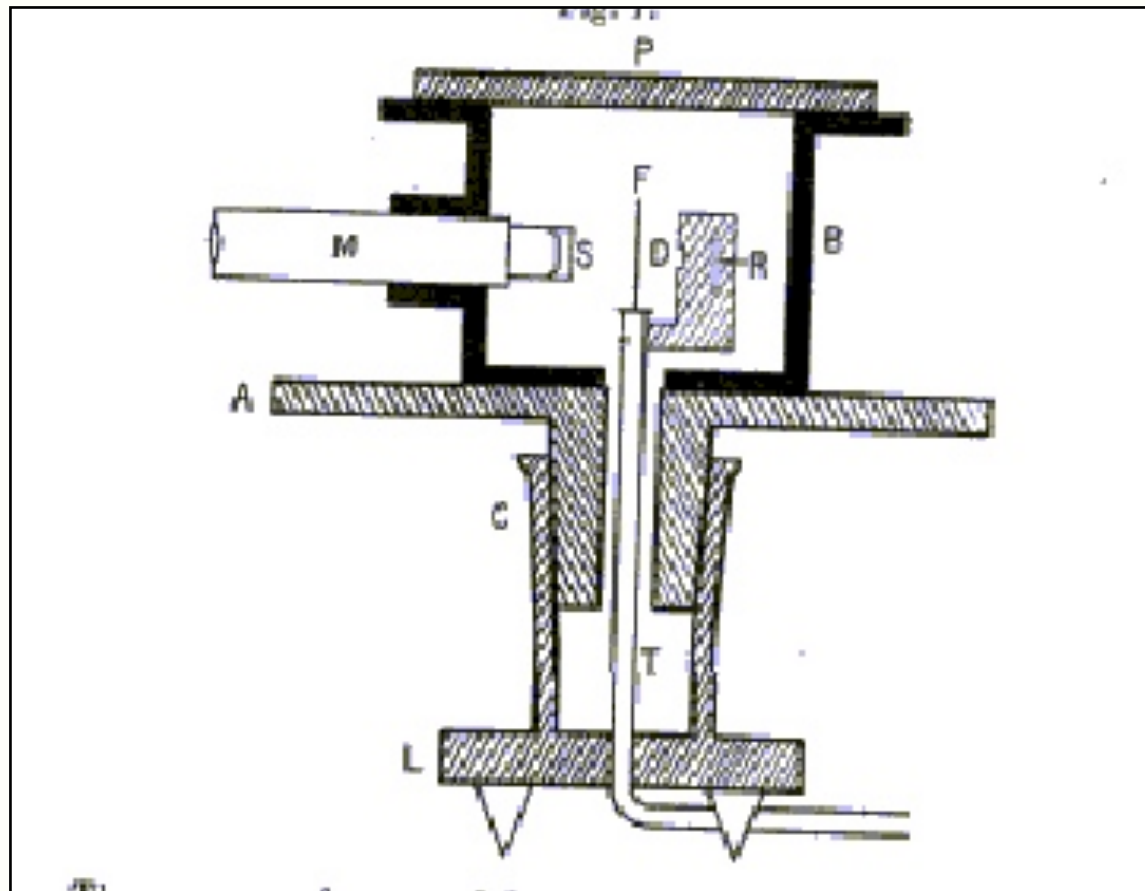
Het Geiger -Rutherford experiment

E. Rutherford

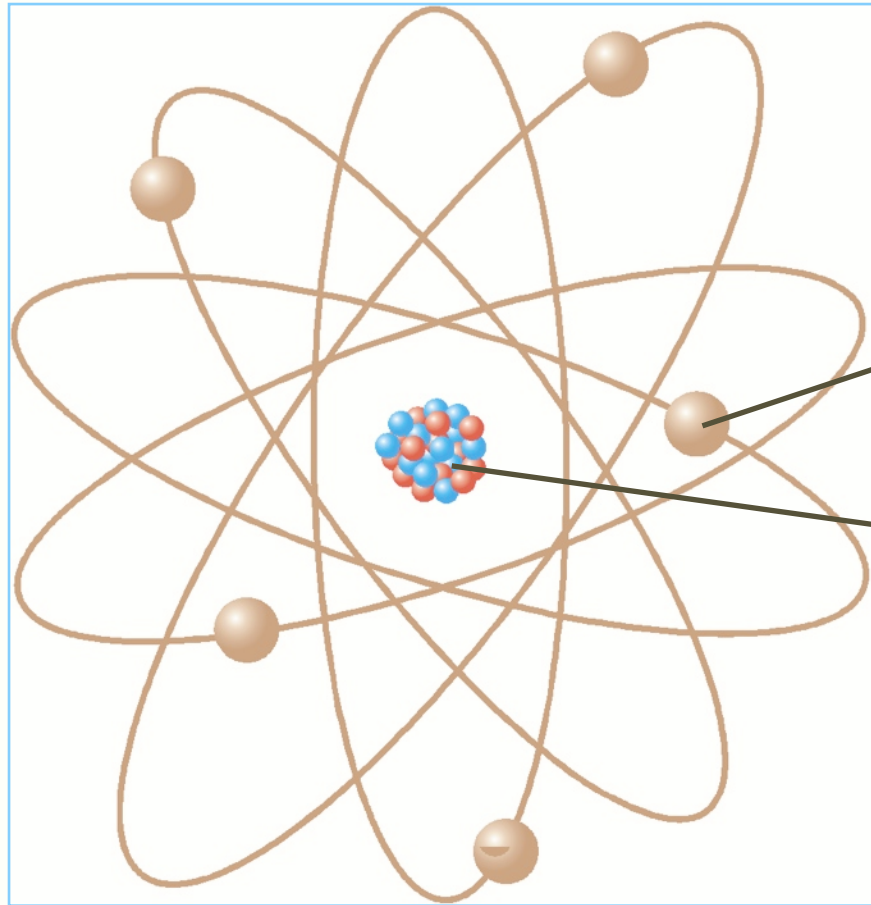

H. Geiger

R - α -radioactieve bron
F - folie (goud)
S - scintillatorplaatje
M - microscoop

Rutherford Experiment: Nuclear Atom

elektron

lading $-e$

kern

lading Ze

Z = aantal protonen

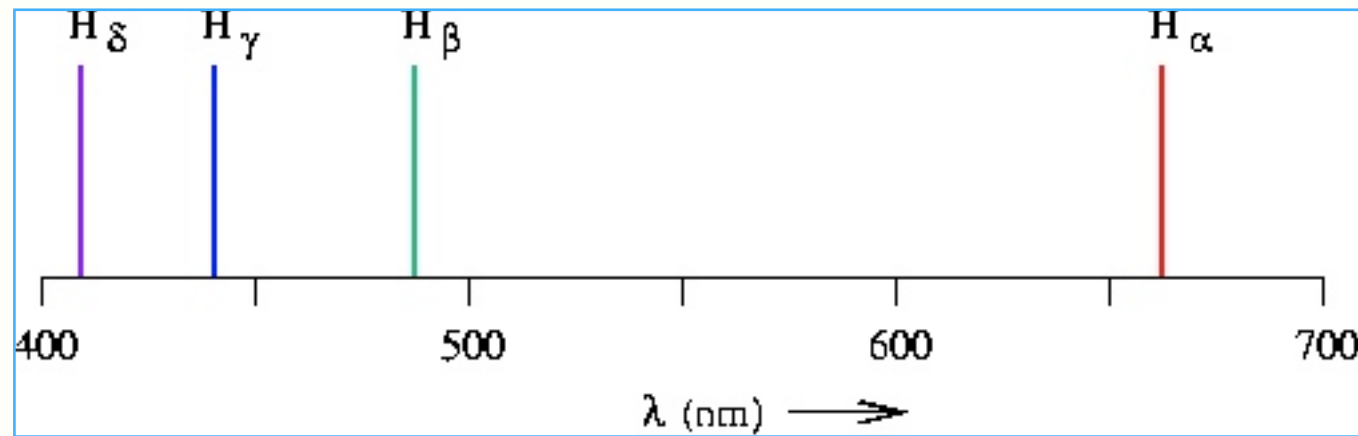
atoomgetal

A = aantal kerndeeltjes

$$e = 1,602 \times 10^{-19} \text{ C}$$

$$A - Z = \text{aantal neutronen}$$

Atoomspectra

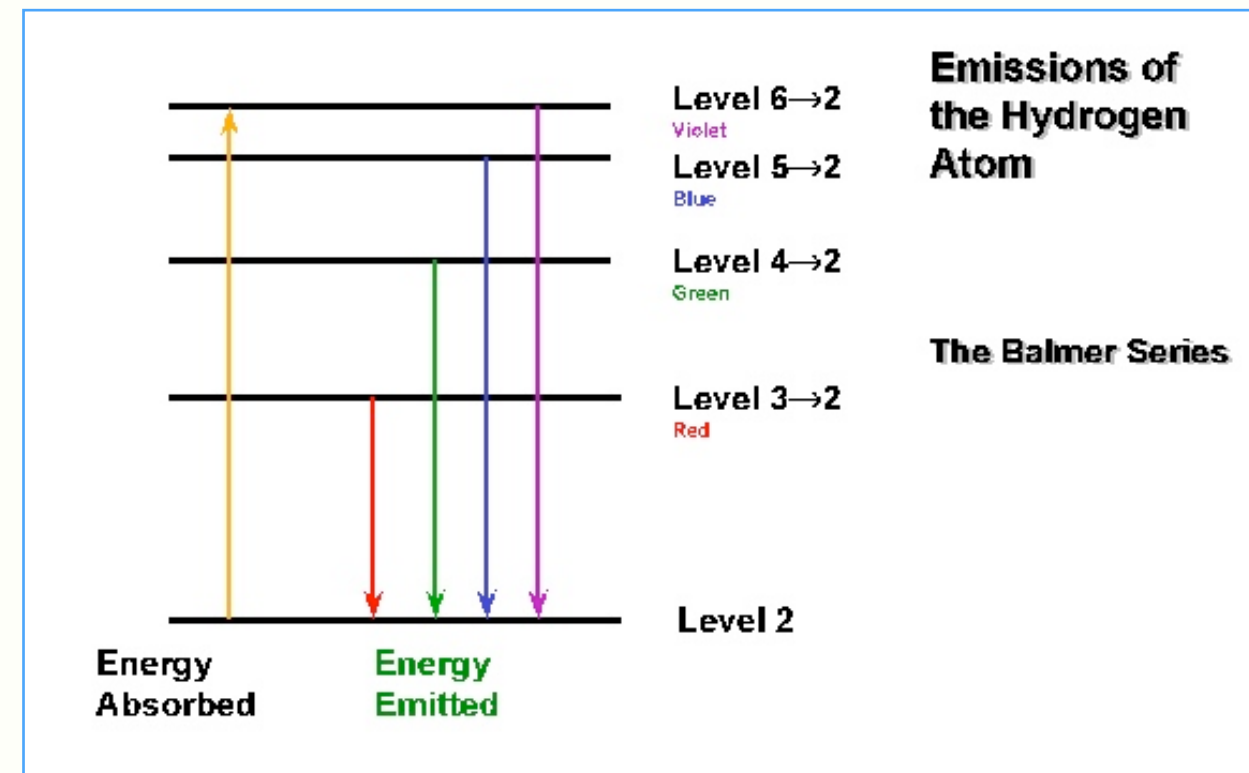
N. Bohr

Waterstofspectrum: Balmer lijnen

Energieniveaus van het elektron in het waterstofatoom

$$E_n = \frac{E_{\text{ion}}}{n^2}$$

$$E_m - E_n = h f_{mn} = \frac{hc}{\lambda_{mn}}$$

Fotonen

Stralingswet van Planck:

Straling van een perfect absorberend voorwerp gedraagt zich als een gas van deeltjes met energie

M. Planck

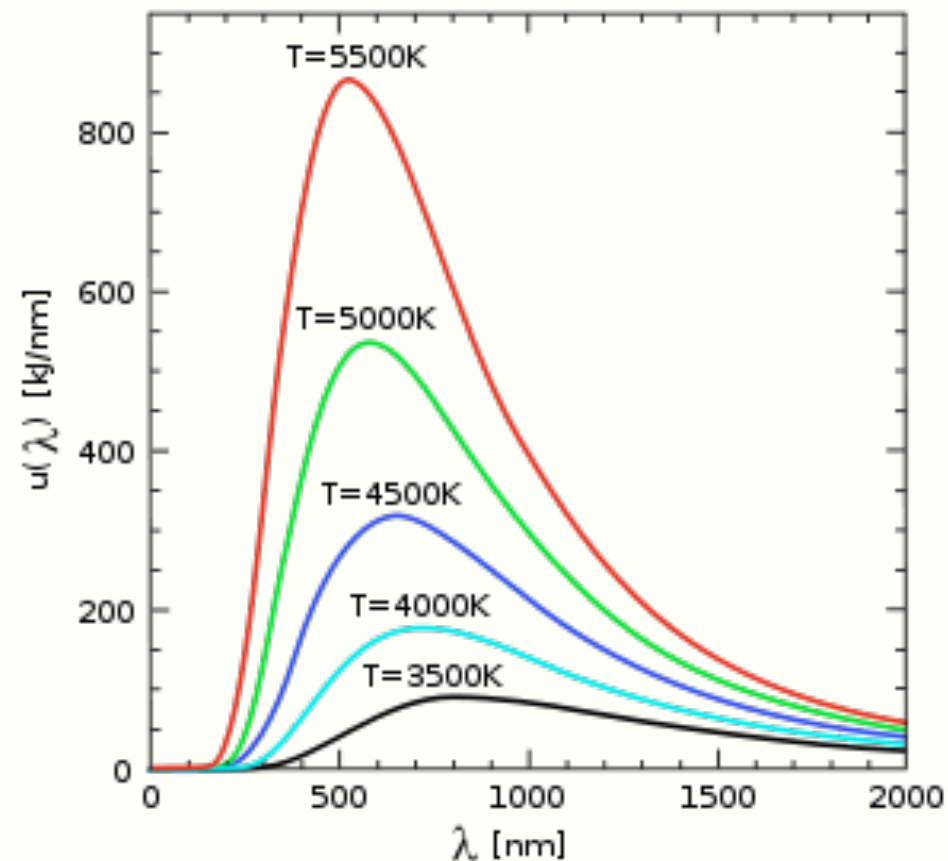
$$E = h f = h c / \lambda$$

constante van Planck:

$$h = 6,63 \times 10^{-34} \text{ Js}$$

$$= 4,14 \times 10^{-15} \text{ eV/ Hz}$$

Intensiteit

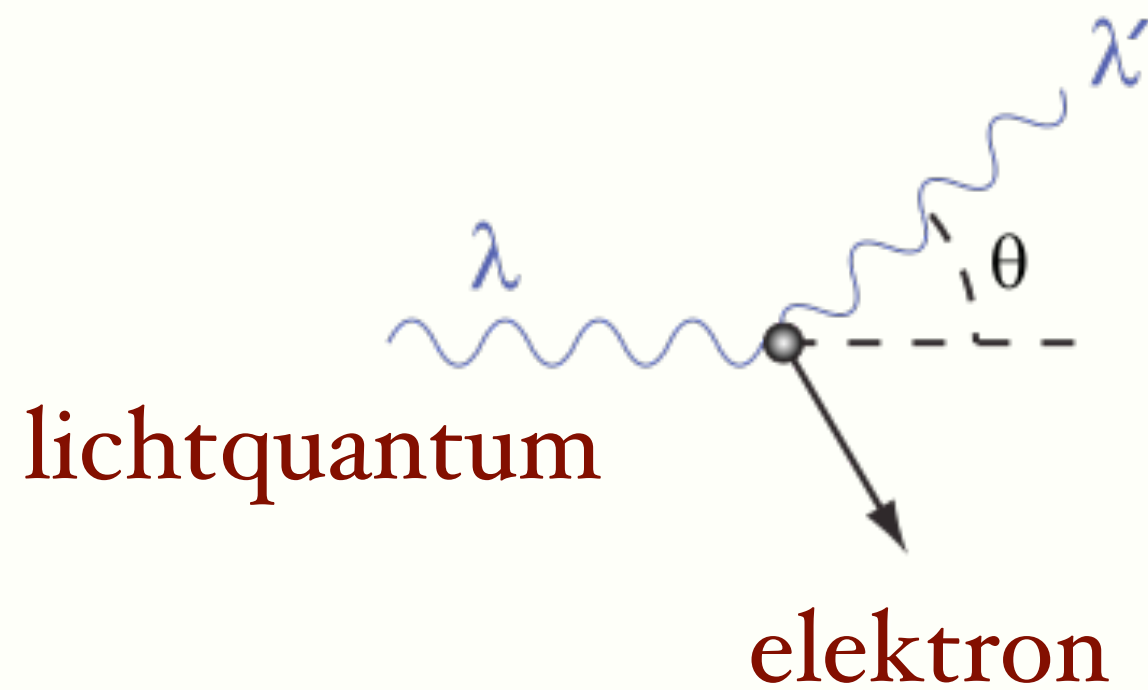

Golflengte λ

Comptonverstrooiing

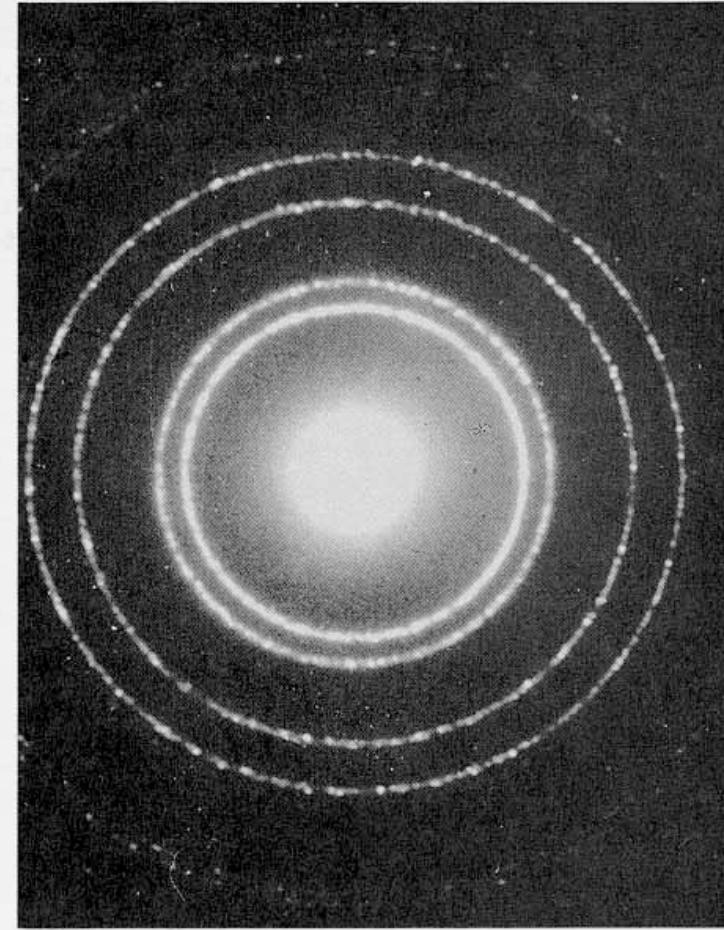
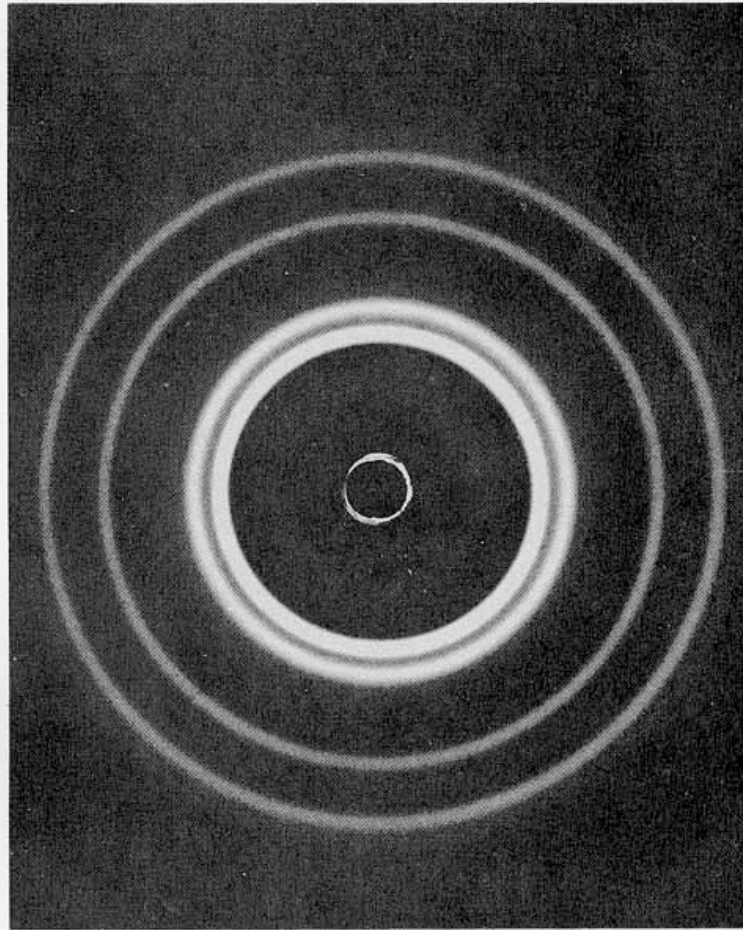

A. Compton

Materiegolven

The diffraction pattern on the left was made by a beam of x rays passing through thin aluminum foil. The diffraction pattern on the right was made by a beam of electrons passing through the same foil.

Röntgenstraling

elektronen

Comptongolflengte

$$\lambda = \frac{h}{mc}$$

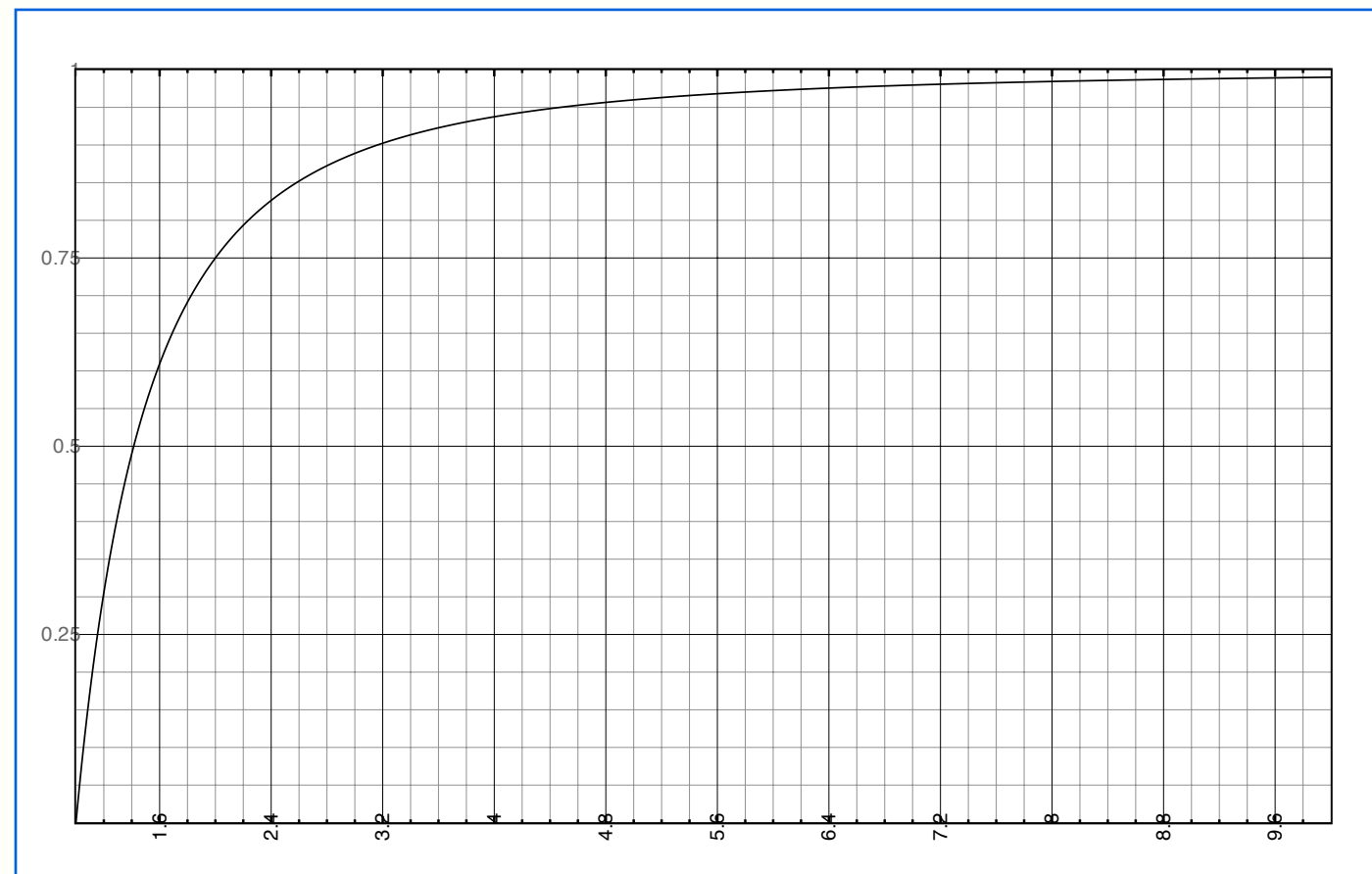
$$mc^2 = \frac{hc}{\lambda} = hf$$

Equivalentie van massa en energie

A. Einstein

Versnelling

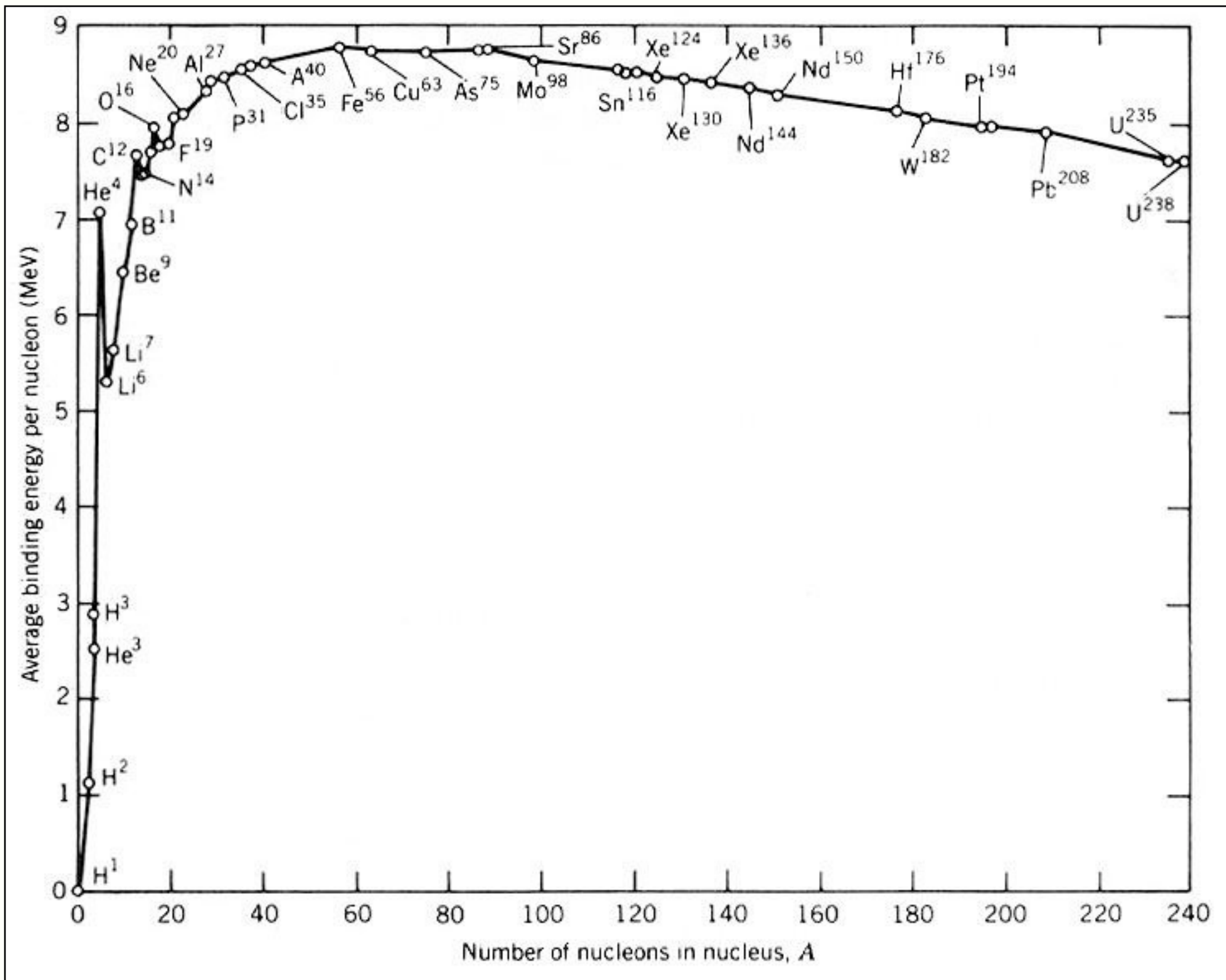
v^2/c^2 ↑

E/mc^2 →

$$\frac{v^2}{c^2} = 1 - \frac{m^2 c^4}{E^2}$$

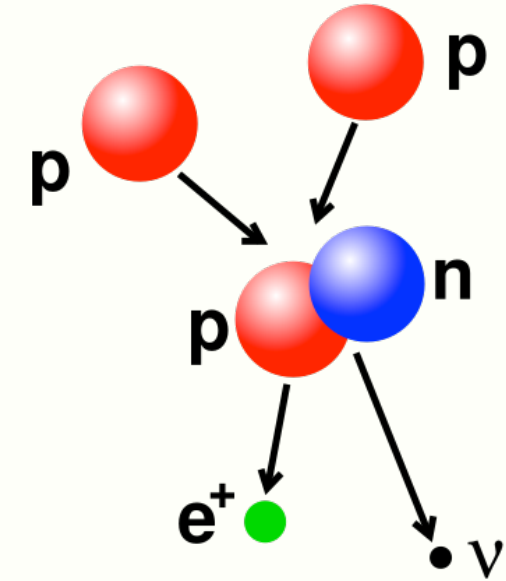
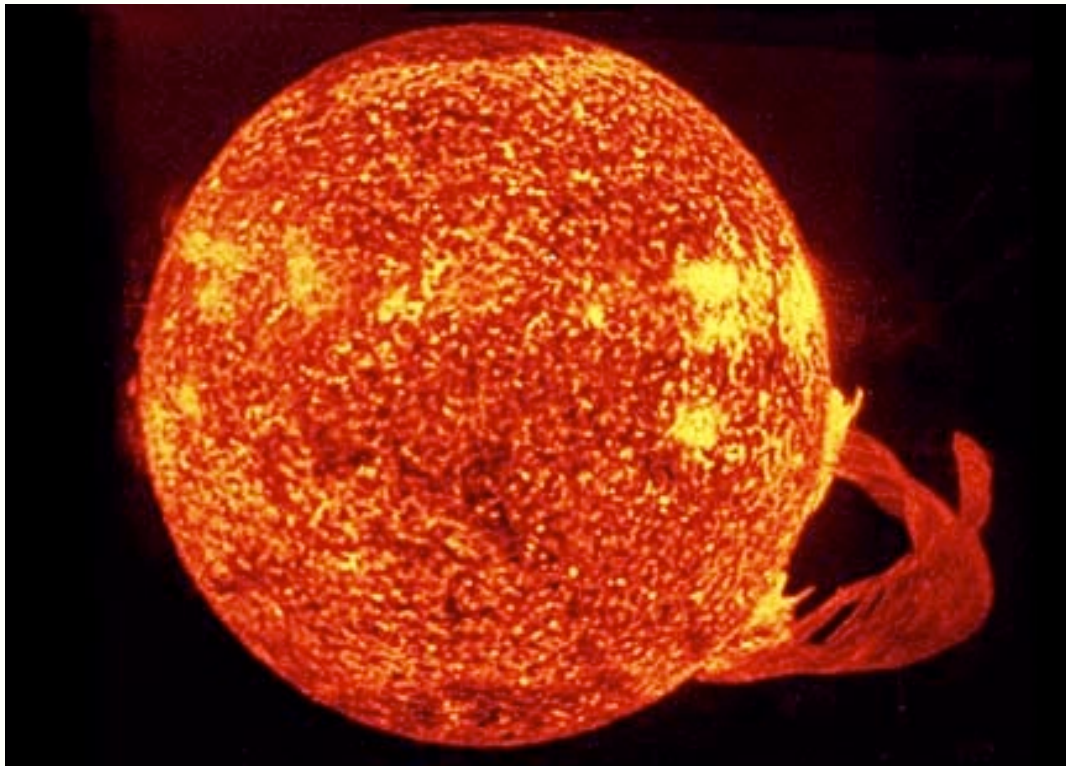
of

$$E = \frac{mc^2}{\sqrt{1 - v^2/c^2}}$$

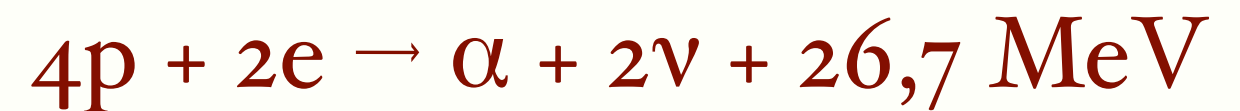

M. Goeppert -
Mayer

Bindingsenergie van kernen

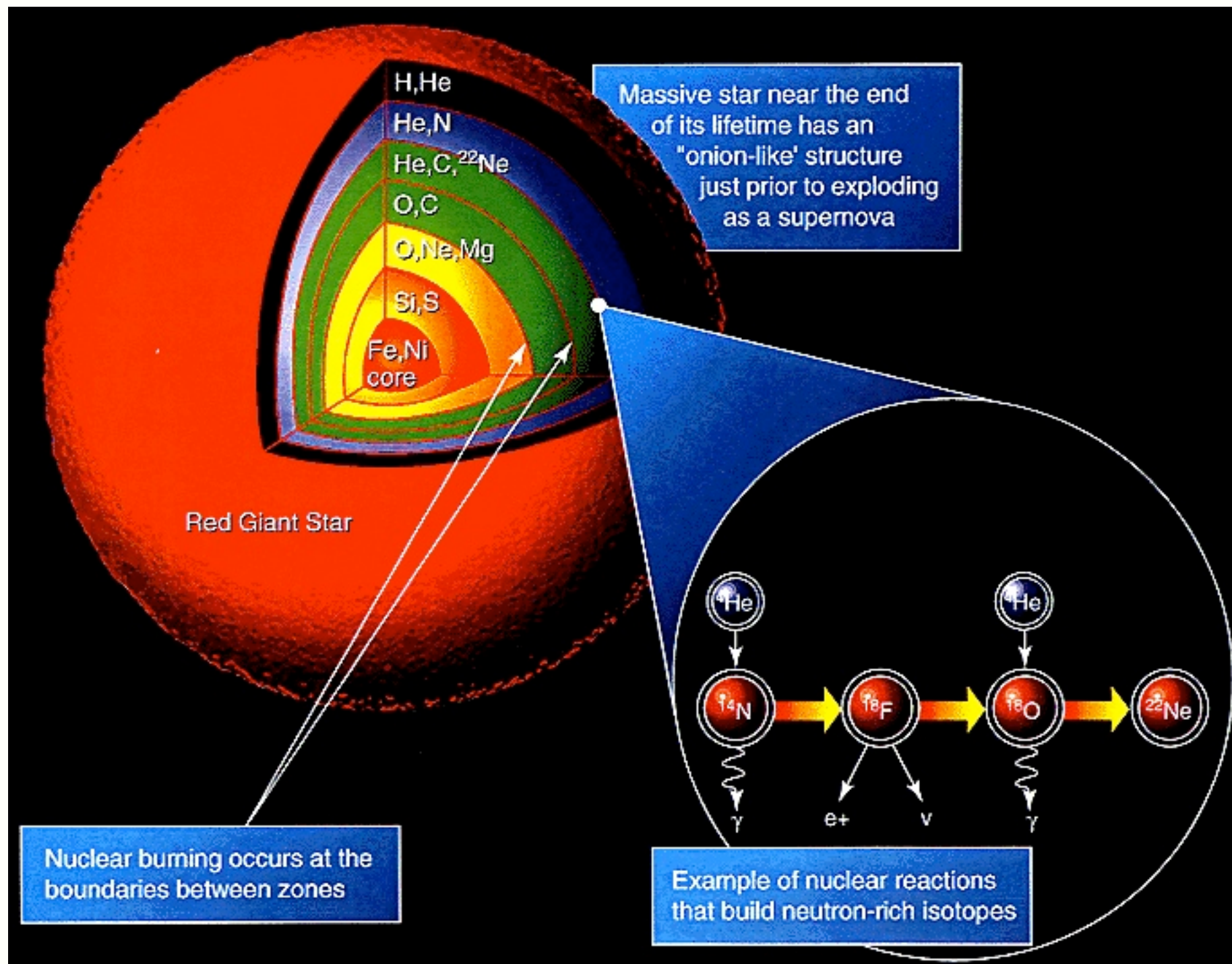

Kernfusie:

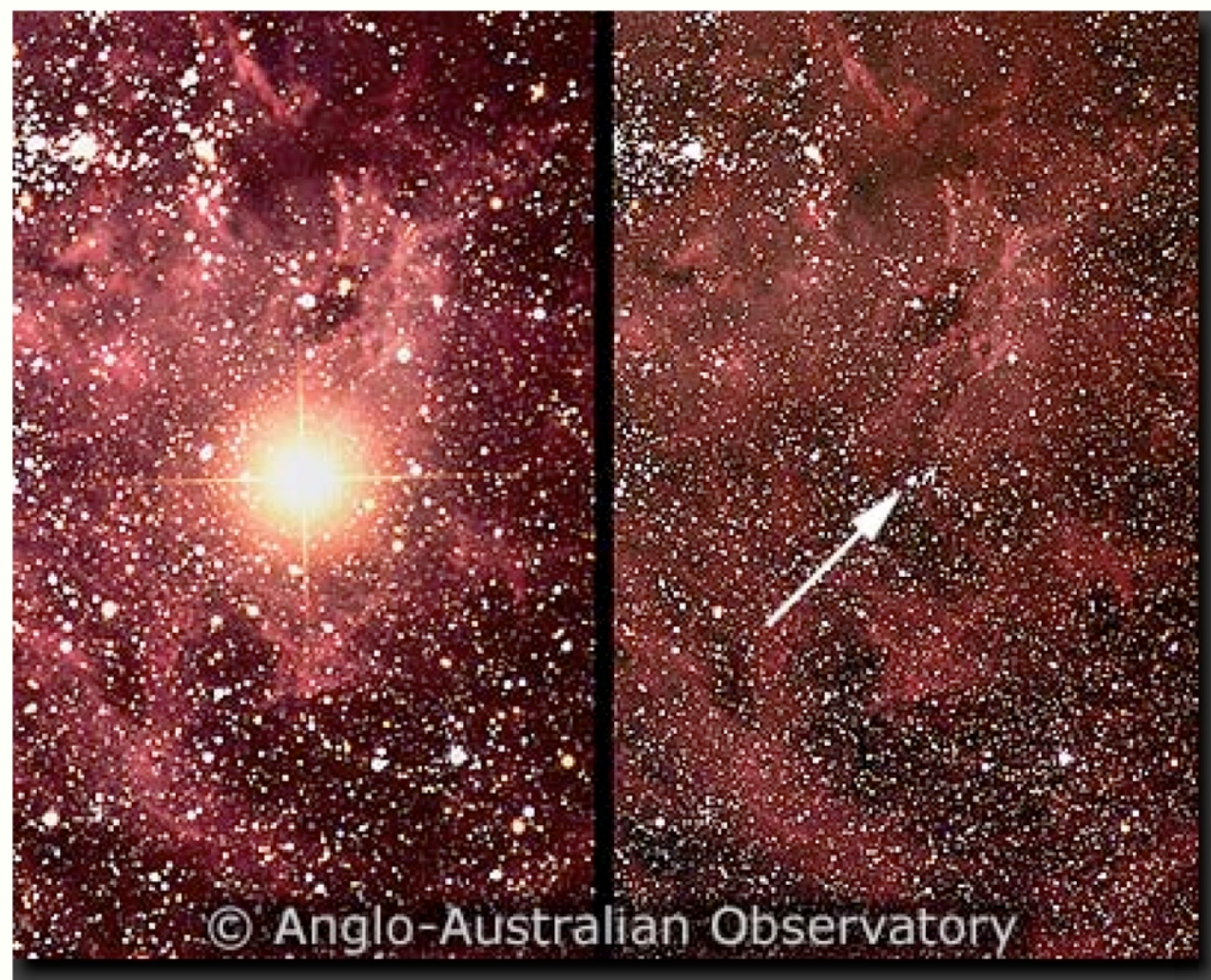

Onze zon zet iedere seconde 570 miljard kilogram waterstof om in helium en verliest alleen daardoor 4,5 miljard kilogram aan massa

(De totale massa van de zon is $1.988 \times 10^{30} \text{ kg}$)

Kernfusie in zware sterren

Supernova 1987a

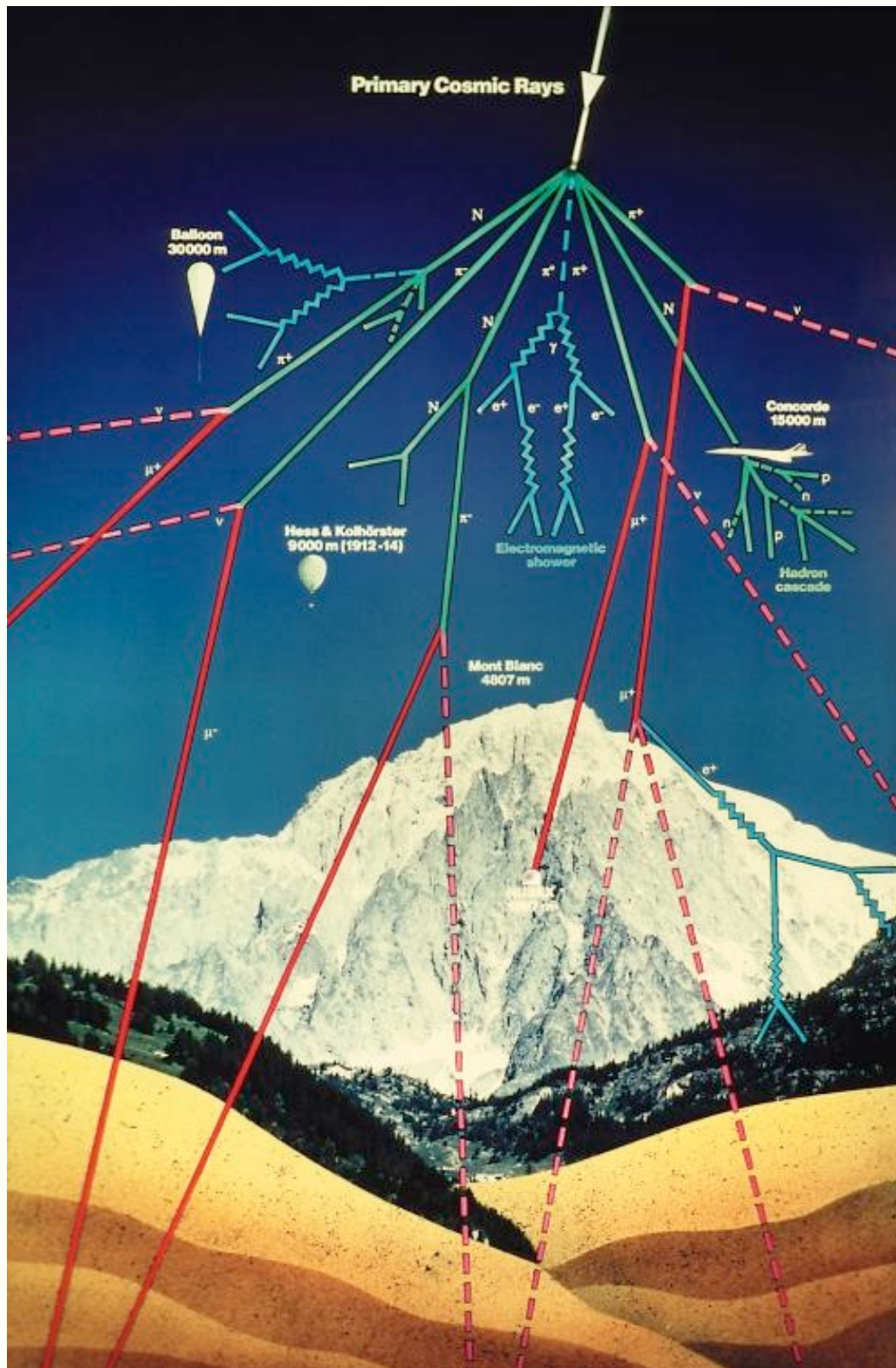
Krabnevel
(1054)

Natuurlijke bronnen van hoog-energetische deeltjes

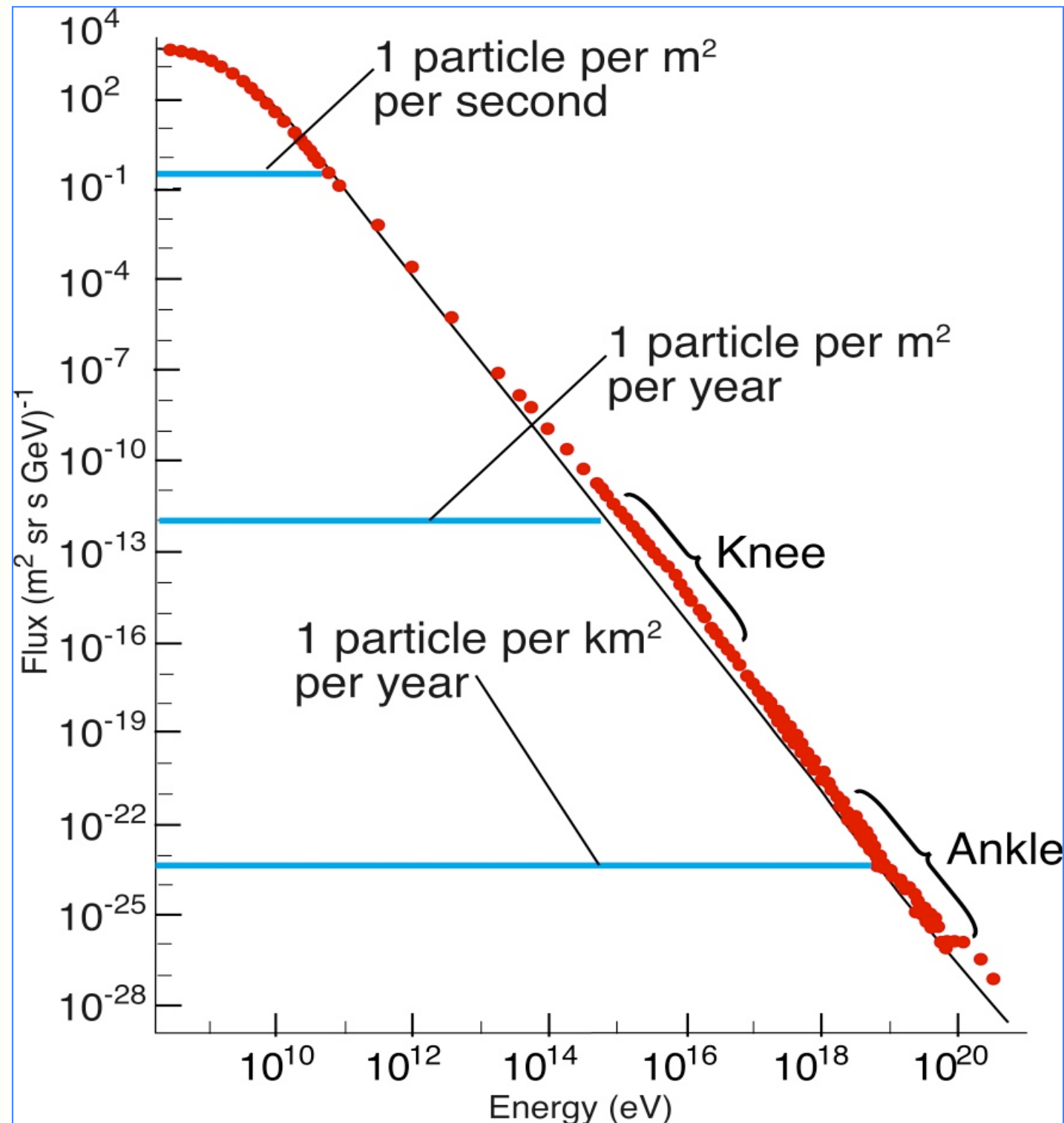
Kosmische straling:
ioniserende straling van
buiten de atmosfeer

- secondaire μ -deeltjes:
 $c \tau = 660 \text{ m}$
- produkt van botsingen
tussen kerndeeltjes

V. Hess

Energiespectrum
van de primaire
kosmische straling:

aantal deeltjes
per vierkante meter
per seconde
met energie tussen
 10^8 en 10^{20} eV
dat de atmosfeer
binnendringt